

Salamon Júlia

A Better Time, They Say

A kiállításorozat Svetlana Boymot idézve a nosztalgia társadalmi jelenségét vizsgálja és a jövőképeinkkel kapcsolatos relációba helyezi. Boym a nosztalgia 20. századi és jelenkori természetrajzával a városi fényreklámokkal, pontosabban a neonok közép-kelet-európai kollektív emlékezetben betöltött szerepével és kortárs kulturális reprezentációjával kapcsolatos vizsgálódásaim során találkoztam először. Boym az ezredfordulón publikált kötetében, *A nosztalgia jövőjében* kettős jelzőpárral ragadja meg a múltbéli helyzetekbe való vágyakozás természetét: a *resztoratív*, vagyis helyreállító és a *reflektív*, vagyis az önmagára visszamutató, önmagát akár nézőpontváltáson keresztül értelmezni tudó múltidézés fogalmával.

Ez előbbihez negatív, míg a második felidézési stratégiához Boym pozitív funkciót társít. A resztoratív karakterű nosztalgia esetében a múlt újrajátszott helyzeteit bejárva a felidéző egy mára már édesre cenzúrázott tapasztalatokból építkező utópiát kreál meg magában. Ezt a helyreállító logikát a jelenben valóságként való pozicionálás szándéka hatja át, míg a reflektív nosztalgia működését inkább egy egyéni vagy társadalmi tapasztalat kellő távolságából való megidézése, újraolvasása jellemzi, akár a jövőre vonatkozó tanulságok levonását is beleértve.

Kulturális területen, vagy közelebbről a képzőművészetben a resztoratív hozzáállás valamilyen új akadémikus viszonyulást jelenthet, ezzel szemben a reflektív nosztalgikus hozzáállásnál a múlt vizuális darabjainak felmutatásán keresztül érthetünk meg akár egy jelenünket vagy közel jövőnket meghatározó jelenséget. Nem elég újrarágni a múltat, kérődni, emészteni is kell.

Izgalmas ebből a szempontból az először *A Whale of A Bad Time* néven induló, többállomásos kiállítás bővülő, kis módosításokkal ismétlődő taktikája. A bő egy éve futó kiállításorozat – az ISBN, a hajdúböszörményi Sillye Gábor Művelődési Központ terei után – érkezik harmadik kiadásához a 1111 galériába. Mondhatjuk úgy is, hogy a művészeti projekt potenciálisan hosszú távon is követhető, formálódó tartalmat, s ezzel akár elkötelezett, kísérő befogadó közeget alakít ki maga körül, a látogató egyszeri intellektuális, értelmező munkára hívása, avagy gyors '90-es évekbe utaztatása helyett.

Távoli asszociációként felsejlik, hogy a sorozat ezzel a saját vizsgálata tárgyát képező időszak, a '80-as, '90-es évek tömegmédiáinak, a televízióknak egy jellegzetes szerkesztési elvével él: az ismétlés gyakorlatával.

Az újabb és újabb konstellációba helyezett tárgyegyüttesek hol az adott galériatér révén, jelentéseket kiegészítő módon (mint például legutóbb a hajdúböszörményi művelődési házba szervezett válogatás miliője volt), hol pedig neutrálisan kerülnek bemutatásra.

Ha a kiállításra a reflektív nosztalgia művészeti munkákon keresztül történő működtetéseként tekintünk, többféle esetet, alkotói módszer vehetünk számba. Nézzük meg ezt egy négyes felosztásban közelebből.

01 ESET) **A múltkonstruálás vagy a nosztalgia működés módjának feltárása egy-egy vizuális példán keresztül**

Ilyenek **Fridvalszki Márk** eltérő tudományos koncepcióból megformált, a Vasfüggöny két oldaláról beszerzett játékdinoszauruszai, amelyek eltérő morfológiájukkal és elképzelt biológiájukkal a konstruálás, a múltat megelevenítő modellek sosem szilárd, változékony jellegére mutatnak rá. Ahogy másfelől közelítve, de ebbe az első hozzáállásba sorolhatók **Mendreczky Karina** a privát, családi emlékezetben is kitüntetett helyet elfoglaló nyári strandkellékei, amelyek az anyaghasználat révén a nosztalgia pozitív érzelmi hullámai mellett egy megmerevedett, mozgásképtelen állapotként ábrázolják azt. Olyan közegként, ahol törekeny képekkel rendezzük körbe magunkat, amelyek jelenbe írása mégis lehetetlen vállalkozás.

02 ESET) **Gyűjtés és újrendezés gyakorlata**

Szombat Éva *Trutifruti* fotósorozata az archiválási, gyűjtési folyamat során egy láthatatlan határvonal meghúzására vállalkozik egy első blikkre vizuálisan hasonló terepen. Párhuzamosan látjuk a 20–30 évről korábbi maradt tárgyak és az Y generációhoz tartozó tulajdonosaik portréit és olyan fiatalabb korosztályhoz tartozó modelleket, akik maguk is a '80–'90-es évek anyagi kultúrájának szenvedélyes gyűjtőivé váltak annak ellenére, hogy erről a korszakról nincs közvetlen tapasztalatuk. **Almásy Ivor** *Többlet, fölösleg, maradvány* című tárgyegyüttesében az alkalmazott munkamódszernél jelenik meg direkt módon ez a gyűjtő, újrendező attitűd. **Gink Sára** az előbbi két módszer kombinációjaként a OSZK-ból megörökölt rendszerező kartotékfiókokban elegyíti a hivatalosan is rendszerezésre szánt és a saját gyerekkorának archivált elemeit, ezzel aláhúzza az egész művészeti projekt során en bloc érvényesnek gondolt mikro és makro elbeszélések kiegészítő viszonyát.

03 ESET) **Egy motívumkiragadás egy jelenben is érvényes hatalmi viszony megmutatásához**

Ennél a blokknál jellemző megoldás a '80-as, '90-es évekbeli tárgykultúra egy-egy emblemikus darabjának megidézése sokszor eltúlzott, felnagyított módon. Például a kisajátított, önmagán túlmutató – silány minőséggel, paradox módon az olcsósággal és a pazarlással is összeköthető – kékcsíkos menzás tányér **Tóth Márton Emil** munkájában. Az objekt a felnőttek által működtetett rendszerekkel és az erre potenciálisan reakcióként érkező gyermeki magatartásmintákkal foglalkozik. (Zárójelben: ezt az ambivalens hierarchikus viszonyt találóan sűríti egy jelenetbe a menzástányéron vizeletóceáná váló leves képe.) **Kortmann Katalin** nagyméretű szivacs-szobraiban bizarr anyagszerűséggel jelenik meg a szomorú és eredendően vidám Kopé-felvágott párosa, hogy ezzel ételminőséggel kapcsolatos Vasfüggöny leomlása után is konzerválódni látszó, a globális fogyasztás terepén tetten érhető igazságtalanságról gondolkodjon a jelenben.

Az idősíkok ilyenfajta egymásra csúsztatásának módszere alapvetően is megjelenik a kiállítássorozat harmadik állomásának címénél: *A Better Time, They Say*. – szól a cím, és szól **Katona Bálint** újramixelésében megszólaló '80-as évekbeli sláger sora. Az állítás időbeli viszonyai a kontextus

ismeretének hiányában bizonytalanok: *Régen minden jobb volt* vagy a *később minden jobb lesz* egyaránt legitim olvasatok, közös nevezőjük a jelenben megszólalótól való eltávolítás gyakorlata.

04 ESET) **Stilisztikai megidézés, atmoszférateremtés**

Itt nem konkrét tárgyi elem, vizuális gyűjtés jelenti a kiindulópontot, hanem korábbi kulturális produktumok karakterének stilisztikai imitálása, kisajátítása. **Erményi Mátyás** akrilfestményei a keleti blokkban gyártott rajzfilmek és a belőlük készült mesekönyvek sokszor fabulaszerűen megfogalmazott, az egyén és környezet viszonyát tematizáló világát idézik. (Olyanok darabokra gondolok, mint a *Kisvakond Kisvakond nadrágja* epizódja vagy a *Lolka és Bolka* világa.) Olyan meseszerű univerzumot épít, ahol a szereplőket, a történetszálat nem, csak az antropomorf, burjánzó, organikus kulisszákat ismerhetjük meg. Hasonló logikával él **Tóth Balázs Máté** *Westie* fiktív, magyar, '90-es évekre datált szuperhős karaktere is, aki ikonikus és egyben jól mörcsöndájosítható maszkjával jelenik meg a kiállításban. **Felsmann István** *Monument* legószobra pedig a 20. századi diktatúrák építészeteiből merítkezik, rajzolt frízorával a modernizmus nagy projektjeinek patetikus elbeszélsmódját utánozva, kifigurázva.

Zárásként, a feldolgozott téma aktualitását mutatja a *Show Park* 2016-os 20. évadának első epizódja, amely a *Memóbogyók* címet viselte. Az epizódba J. J. Abrams filmrendező, zeneszerző kéri, hogy a *Star Wars* után mentse meg az amerikai himnusz is, annak újrafeldolozása révén. „Valami újat szeretnénk, de olyat, ami eszünkbe juttatja a dolgokat, amiket régen szerettünk” – mondják. Ennek az újradolgozásnak az elkészítésére Abramsnek csak a memóbogyók bevetésével lehet esélye.

A memóbogyók gyakorlatilag a mindent átítató nosztalgia és egy emlékezetkiesésben szenvedő fogyasztói kultúra tárgyiasulásai, egy olyan világé, ahol már csak a remake remake-jének a remake-je biztosítja a kultúra folytonosságát.

Ezzel szemben a reflektív nosztalgikus viszony kialakítása a közelmúlttal talán az ilyen kulturális homogenizáció ellen dolgozik úgy, hogy közben mégis kínál – még ha jelen esetben generációs alapon is – ismerős fogódzkodókat.

///

A Better Time, They Say

1111 galéria, Budapest

2021. 11. 25. – 12. 10.

Kiállítók: Almásy Ivor, Erményi Mátyás, Felsmann István, Fridvalszki Márk, Gink Sári, Katona Bálint, Kortmann Járny Katalin, Mendreczky Karina, Szombat Éva, Tóth Balázs Máté, Tóth Márton Emil

Szervezők: Ács Bálint, Gink Sári, Kalocsai Dorottya, Kókai Zsófia, Kortmann Járny Katalin, Mendreczky Karina

